

liturgicznych na cześć Błogosławionego, które zwykło się odprawiać w odpowiednim czasie po beatyfikacji".

13. Imiona Błogosławionych, którzy zostali umieszczeni w kalendarzu diecezji lub Instytutu zakonnego, można wymienić w III Modlitwie Eucharystycznej (*Ordo Missae*, n. 114) i w Litanii do Wszystkich Świętych.

14. Co do Błogosławionych, którzy nie są wpisani do Martyrologium Rzymskiego, ani nie cieszą się kultem publicznym przyznanym lub zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską, obowiązuje dekret Św. Kongregacji Obrzędów z dnia 28 kwietnia 1914. Według tego dekretu, jeżeli w pewnych miejscach od niepamiętnych czasów czci się publicznym i religijnym kultem jakichś Błogosławionych w kalendarzu własnym, można ich zachować, dodając do ich imienia gwiazdkę lub inny znak; takie oznaczenie przypomina, że nie ma wyraźnego dekretu, w którym formalnie zostali uznani za błogosławionych.

Jerzy Kard. MEDINA ESTEVEZ, Prefekt
Marius MARINI, Wicesekretarz

tłum. o. Franciszek Małaczyński OSB

S P R A W O Z D A N I A I W I A D O M O Ś C I

Dariusz Długosz

SZTUKA KOPTYJSKA W EGIPCIE – 2000 LAT CHRZEŚCIJAŃSTWA NAD NILEM (WYSTAWA W PARYŻU 2000)

Jubileusz Roku 2000 narodzin Chrystusa stał się okazją do zaprezentowania w paryskim Instytucie Świata Arabskiego pięknej wystawy ilustrującej Dwa Tysiące lat chrześcijaństwa w Egipcie, czyli sztuki koptyjskiej. Była to największa ekspozycja od końca ubiegłego stulecia prezentująca sztukę i kulturę chrześcijan nad Nilem w oparciu o specjalnie sprowadzone z tej okazji największe

i najlepsze kolekcje światowe, między innymi z Egiptu (Muzeum Koptyjskie, Muzeum Sztuki Islamu, Francuski Instytut Archeologii Wschodniej), z Niemiec (Muzeum Późnego Antyku i Bizancjum w Berlinie), z Anglii (British Museum), USA (Biblioteka Morgana w Nowym Jorku), Rosji (Ermitaż w St. Petersburgu i Muzeum Puszkina w Moskwie). Bogato zaprezentowano zbiory z Francji, zebrane w Instytucie po raz pierwszy (Biblioteka Narodowa, Instytut Katolicki i Muzeum Luwru). Komisariat naukowy wystawy powierzono uznanym w świecie specjalistom w zakresie sztuki koptyjskiej – konserwatorkom Departamentu Starożytności Egipskich w Luwrze – Marie-Hélène Rutschowscaya i Dominique Bénazeth, którym należą się słowa uznania za świetny projekt muzeograficzny i ogromny wysiłek naukowy i organizacyjny.

Początki chrześcijaństwa w Egipcie datują się od czasów św. Marka Ewangelisty, który w pierwszym wieku przybył do Aleksandrii, aby głosić Dobrą Nowinę! W metropolii aleksandryjskiej krzyżowały się wówczas liczne narody, kultury: Egipcjanie, Grecy, Rzymianie i Żydzi, ci ostatni stali się pierwszymi uczniami św. Marka – pierwszego męczennika nad Nilem. Wiara rozprzestrzeniała się szybko ogarniając cały Egipt od Deltę Nilu na północy aż po Nubię na południu. Właśnie na południe od Aleksandrii znajdują się na pustyni zespół czterech największych klasztorów chrześcijańskich w Egipcie w Dolinie Natrum (między innymi św. Makarego i Syryjczyków). Odkrycie bogatej historii i kultury egipskich chrześcijan zawdzięczamy Augustowi Mariette, który w 1858 r. założył Serwis Starożytności Egipskich kierujący wykopaliskami archeologii nad Nilem w sposób naukowy, choć należy wspomnieć także o wielkich zasługach innego egiptologa Alberta Gayeta i Jeana Clédata, uczniów G. Maspere, odkrywców słynnych klasztorów św. Jana w Sakkra i Baouit.

Specjalną sekcję wystawy poświęcono pismu i językowi Koptów, którzy do 24 liter alfabetu greckiego zaadoptowali 7 znaków późnej odmiany egipskiego pisma kursywnego – demotycznego. Pismo pozostawało w użyciu do XIII w., kiedy rozpoczął się proces islamizacji Egiptu przez Arabów (podbój nastąpił już VII stuleciu). W Paryżu była więc unikalna okazja, zobaczenia najstarszych tłumaczeń Pisma Świętego, Starego i Nowego Testamentu, ksiąg liturgicznych koptyjskich, brewiarzy i licznych dokumentów i dyplomów wspólnoty chrześcijańskiej. Warto wspomnieć, że nie przypadkiem

najstarszy znany fragment Ewangelii pochodzi właśnie z Egiptu, tzw. Papirus Rylandsa odnaleziony w Oazie Fajum i datowany na rok 135! Ponadto Egipt stał się siedzibą najstarszego uniwersytetu chrześcijańskiego (ok. 200 po Chr.) gdzie wykładali Klemens Aleksandryjski i Orygenes, zaś Aleksandria była stolicą jednego z najstarszych Patriarchatów chrześcijańskich, obok Rzymu, Jerozolimy, Konstantynopola i Antiochii.

Tradycje biblijne w Egipcie mają swoją długą historię, sięgającą w czasach Starego Testamentu epoki Patriarchów Izraela aż po Mojżesza i wyjście Hebrajczyków z kraju faraonów. W Aleksandrii dokonano pierwszego tłumaczenia Pisma Świętego – Starego Testamentu z oryginału hebrajskiego na język grecki w czasach hellenizmu, od III w. przed naszą erą począwszy (tzw. Biblia Siedemdziesiąci – Septuaginta). Pierwsza wspólnota chrześcijańska powstała nad Nilem już w latach 43-48 po Chr., a jej założycielem był uczeń św. Piotra Apostoła – św. Marek Ewangelista, który zginął śmiercią męczeńską ok. roku 68 z rąk wyznawców Serapisa. Relikwie Ewangelisty przechowywano w kościele Bukolik nad wybrzeżem śródziemnomorskim aż do roku 829, kiedy sprowadzono je do Wenecji, gdzie spoczęły w słynnej Bazylice św. Marka! Część ich przekazano uroczyście do Egiptu w 1975 r. za zgodą papieża Pawła VI w geście ekumenii wobec Kościoła Koptyjskiego.

W Egipcie wziął swój początek również ruch monastyczny, wyrosły w piaskach pustyni w okresie prześladowań chrześcijan w Cesarstwie Rzymskim. Nad Nilem powstał pierwszy prototyp monasteru – klasztoru, którego założycielami byli święci: Paweł z Teb i Antoni. Dalszy rozwój ascezy monastycznej chrześcijaństwo zawdzięcza św. Pachomowi, który spisał pierwsze reguły klasztorne i św. Makaremu, który założył zespół czterech najsłynniejszych klasztorów w Dolinie Natorum. Okres podboju arabskiego w 639 r. nie zahamował rozwoju chrześcijaństwa, chociaż stało się ono religią mniejszościową, ale w pełni tolerowaną, stąd mogła się rozwijać swobodnie także sfera kultury i sztuki w nawiązaniu do teologii i liturgii koptyjskiej. Koptowie zachowali jednak przez wieki swoją głęboką wiarę sięgającą epoki ewangelicznej podróży Świętej Rodziny i dzieła misyjnego św. Marka. Przy tej okazji godzi się wspomnieć, że w lutym 2000 r. przed historyczną pielgrzymką Papieża do

Ziemi Świętej, nastąpiło historyczne spotkanie Jana Pawła II z głową Kościoła Koptyjskiego – Shenudą III.

Bogatej ekspozycji w Paryżu towarzyszyły projekcje dwóch filmów dotyczących sakramentu chrztu w rycie koptyjskim oraz wspinałej sztuki klasztorów pustynnych (freski – ikony, iluminowane Bibliie, szaty liturgiczne) – św. Marka i św. Pawła z Teb. Rok Jubileuszu i bogata wystawa w Paryżu stanowiły unikalną okazję do wyprawy szlakami chrześcijaństwa w Egipcie, dorównującego swoją tradycją i historią Ziemi Świętej! Wystawa „L’art copte en Egypte. 2000 ans de christianisme” w paryskim Instytucie Świata Arabskiego (1, rue des Fossées – Saint – Bernard – Paris 5 e) była czynna do 3 września 2000 r. codziennie (oprócz poniedziałków) w godz. 10-18.

Paryż

DARIUSZ DŁUGOSZ

Andrzej Kreutz

VII KONGRES MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA STUDIÓW BLISKOWSCHODNICZ (IAMES, BERLIN 2000)

W dniach 4-8 października 2000 roku odbył się na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie (Freie Universität Berlin) VII kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Bliskowschodnich (The International Association of Middle Eastern Studies – IAMES). Organizacja ta, która powstała z końcem lat 1960-tych w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych, nabrała obecnie prawdziwie międzynarodowego charakteru, zrzeszając wielu specjalistów z całej Europy, Izraela, krajów arabskich, Turcji, a nawet Dalekiego Wschodu.

Jej początkowym celem – i wciąż głównym zadaniem – była i pozostaje; analiza istniejących i poszukiwanie nowych perspektyw w kompleksowych i wielodyscyplinarnych studiach szeroko pojętego regionu Bliskiego Wschodu, włączając obecnie także postsowiecką Azję Centralną. Duża ilość sekcji i przedstawionych referatów dyskutowała problemy historii, polityki, socjologii, antropologii kulturalnej i religioznawstwa regionu, zajmując się szczególnie zagadnieniem zderzenia i dialogu między cywilizacjami i ich wielorakich następstw. Skutkiem tego znaczną uwagę poświęcono rozwojowi